

ŠEZDESETA OBLJETNICA SMRTI BOŽIDARA ŠPIŠIĆA

Ove se godine navršava 60 godina od smrti Božidara Špišića, utemeljitelja ortopedije i organizirane skrbi za invalidne osobe u Hrvatskoj.

Budući da u početku na području Hrvatske za novu medicinsku struku ortopediju nije bilo mnogo sluha, Špišić je 1908. godine osnovao privatnu ustanovu. Ta prva ortopedijska ustanova na jugoistoku Europe bila je smještena u stanu u Zagrebu, u Palmotićevoj ulici 22. Prvi su pacijenti bila djeca koju su roditelji odveli u Graz ili Beč, odakle su ih Wittek, Spitzky i Lorenz (tada vodeći ortopedi u Austro-Ugarskoj Monarhiji) vraćali s pitanjem: zašto dolazite ovamo kad u Zagrebu imate Špišića? I tako je ortopedska praksa u nas postupno zaživjela, u čemu je nemalu ulogu imala i tada moderna „ortopedska gimnastika“ koju je provodila Ema Špišić, naš prvi izučeni fizioterapeut.

Prvi je svjetski rat donio problem zbrinjavanja ranjenika. Stoga je u travnju 1915. u Zagrebu osnovan Odbor za liječenje i naobrazbu ratnih invalida, a Carsko-kraljevsko ratno ministarstvo istodobno je prihvatilo već razrađene Špišićeve prijedloge te mu je povjereni da uredi „ortopedski zavod“. Nakon samo mjesec dana taj je zavod otvoren, a svoj prvi iscrpni izvještaj o radu i početnim iskustvima Špišić objavljuje u studenome 1915. godine. Posebnost te institucije, po kojoj ona i prema današnjim mjerilima zaslužuje visoko priznanje, jest njezin ustroj. Naime, ta je ustanova imala tri jedinice: 1) ortopedsku bolnicu za operativno i konzervativno liječenje te za fizikalnu terapiju (osobito ortopedsku gimnastiku), koja se već 1916. g. proširila na 800 kreveta; 2) ortopedske radionice u kojima su se izrađivale proteze, aparati i druga pomagala (jer tada gotovih za kupnju nije bilo) koje su izrađivali odgovarajući majstori, ali uz njih i sami invalidi – prema svojim preostalim mogućnostima, što je bio prvi oblik radne terapije u Hrvatskoj. Špišić prvi put u nas tu uvodi i rabi termine „liječenje radom“ i „radna terapija“ te piše kako se radom invalidu pruža prilika neprestanog vježbanja; i napokon 3) „invalidske škole“ u sastavu iste institucije, koje vode učitelji i instruktori u uskoj suradnji s ortopedom. U njima su ustrojeni analfabetški tečajevi, potom tečajevi za činovnička zvanja te za niz obrtničkih zanimanja (njih ukupno tridesetak), ovisno o prethodnom školovanju invalida i, što valja posebno istaknuti, o njegovim preostalim sposobnostima. Tako je Špišić već za vrijeme Prvoga svjetskog rata postavio kriterij koji je i danas prisutan kao suvremeni princip i zakonska kategorija – invalidnost se ocjenjuje prema *preostalim* sposobnostima. O svemu tome Špišić je 1917. izvijestio u *Liječničkom vjesniku* i iste godine, u vlastitoj nakladi, izdao knjigu *Kako po-*

mažemo našim invalidima (knjiga je u reprintu izdana 2005. g.), bogato opremljenu vlastitim fotografijama i statističkim podatcima. Unatoč ratnom vihoru, Špišić nije zapostavio djecu, već je u spomenutoj ustanovi uredio i odjel za liječenje invalidne djece.

Valja upozoriti i na još jedan segment Špišićeva djelovanja u našoj sredini, tj. na organizaciju ortopedске djelatnosti u borbi protiv koštano-zglobne tuberkuloze koja je u nas, uz plućnu tuberkulozu, harala kao jedno od nacionalnih zala.

Daljnji stručni i znanstveni *curriculum* Božidara Špišića napisan je na mnogim mjestima. Spominjem tek da Božidar Špišić uređuje našu prvu ortopedsku kliniku u prostoru dječje klinike na Šalati i odmah počinje gradnju samostalne ortopedске klinike na Šalati koja je, opet uz dosta muke, nakon 10 godina dovršena i u travnju 1940. ona je započela radom.

Drugi svjetski rat ponovo je uzrokovao golem broj invalida pa Špišić opet piše o ortopedskim aspektima, o novijim protezama, a posebno upozorava operatere na prikladno oblikovanje bataljka, jer o tome ovisi mogućnost i svrhovitost primjene proteze.

U svibnju 1945. g. dobiva zadatak da u bolnici na Svetom Duhu organizira novi ortopedski centar, a Ministarstvo socijalne politike tadašnje Narodne Republike Hrvatske poziva ga na suradnju pri organizaciji Doma za invalidnu djecu na Goljaku, koji danas djeluje kao specijalna bolnica i kao centar za obrazovanje. I tu se zrcali dvostruka briga za pacijente, istodobno liječenje/rehabilitacija i edukacija.

Godine 1946. Špišić je zbog bolesti umirovljen. No, on i dalje prati svoju struku te 1952. izdaje udžbenik *Ortopedija*, prvijenac na hrvatskom jeziku. U vrijeme kad pojedine medicinske struke nisu još bile segmentirane kao danas, u svojoj je praksi liječio i brojne bolesnike s upalnim i degenerativnim reumatskim bolestima. Objavio je nekoliko radova i na stranicama ovoga časopisa (u čijem je uredništvu bio kraće vrijeme). To su radovi:

Reumatologija i ortopedija, *Reumatizam* 2, 1955:77–81; Reumatološko-ortopedska problematika, *Reumatizam* 3, 1956:7–12; Scoliosis ischiadica i spondylarthritidis ankylopoetica, *Reumatizam* 3, 1956:73–76; Hiropraktika, *Reumatizam* 4, 1957:7–10.

Božidar Špišić preminuo je 31. kolovoza 1957. godine u Zagrebu.

U okviru skrbi za invalide za njega je uvijek bio važan ne samo medicinski nego i socijalni aspekt. Uvijek je naglašavao važnost društvene i radne uključenosti. Neke njegove misli i zasade i danas su aktualne.

THEODOR DÜRRIGL